

ઇલાસુંદરી

નાટકનાં ગાયના.

રચનાર.

પા. ડાહ્યાભાઈ પુરશોત્તમ.

પ્રસિદ્ધ કરનાર.

શ્રી સ્વદેશ વિજય

નાટક મંડળી.

જનની જન્મભૂમિશ્ચ સ્વર્ગાદપિ ગરીયમી ।
તયોરુદ્ધરણાર્થાય સદ્યઃ પ્રાણાન્ પરિત્યજેદ્ ॥

આવૃત્તિ ત્રીજી.

(સર્વ હક સ્વાધીન.)

અંકુશ મુદ્રણાલય, કળાપીઠ બજાર-સુરત.

કીં ૦ રૂા. ૦-૨-૦

૬-૧૨-૨

મુખ્ય પાત્રોનાં નામ.

પુરૂષ વર્ગ.

- હેમુ—સત્તા અને પૈસા લોભે વટલાઈ ગયેલો શુરવીર લડવૈયો,
અને સીકંદરનો રાજનીતિ કુશળ મુખ્ય સેનાપતી.
અનુપસિંહ—હેમુનો આશ્રિત એક યુવક લડવૈયો.
જયશ્રી—રાણાના ભાયાત ચંદ્રાવતનો કુમાર.
ઉદયસિંહ—મેવાડનો રાણો.
રામાનુજ—દેશભક્ત સંન્યાસી.
બાકેબા—રસીકાપર આશક પડેલો હેમુની છાવણીનો એક
જમાદાર.
બરાઉ—છાવણીનો સીપાઈ અને રસીકાનો આશક.

સ્ત્રી વર્ગ.

- કીડા કુમારી—રાણાની મોટી પુત્રી, અનુપસિંહની પત્ની.
લતા કુમારી—રાણાની નાની કુંવરી, જયશ્રીની પત્ની.
ઈલા સુંદરી—રાણાના સ્વર્ગસ્થ સચીવ માધવસિંહની પુત્રી.
રસીકા—કીડાની સખી.
સ્થળ—મેવાડ અને તેની આબુબાબુનો પ્રદેશ.

જાહેર ખબર

રાજવંશી વિચિત્ર સાબુ—આ સાબુ લગાડયાથી નકામા
ખાસ નીકળી જાય છે. ચામડી કાળી પડતી નથી કે બળતરા થતી
નથી. નકલી માલથી સાવચેત રહેજો. હમોને આ સાબુ માટે પ્રસિદ્ધ
વર્તમાનપત્રો તથા રસાયણ પ્રેક્ષકોએ સારામાં સારાં સરટીફિકેટ
આપ્યા છે. ત્રણ સાબુની ડબ્બીની કીમત રૂ. એક. છુટક છ આના.

મળવાનું ટુકાણું
રોયલ એન્જ-સી—નડીયાદ.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોમ્પીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૩૫૨ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ઈલા મુંદરા ૧૧૨૩૧
૩૧૫૧૦

વિષય ૨-૧-૨-૩

ઈલાસુંદરી.

નાટકનો પ્રવેશવાર સંક્ષેપમાં સાર.

અંક ૧ લો.

મુત્રધાર-નટી--આલાઓ-મંગળાચરણ અને વસ્તુ વિવેચન.
પ્રવેશ ૧લો-તાતારના શાહ સીકંદરનો સેનાધીશ હેમુ કે
જે કેટલાક સમયથી ચીતોડપર ઘેરો ધાલી પડ્યો
છે તેને સંન્યાસી રામાનુજ આવી રાજપુતો ઉપરથી
ઘેરો ઊઠાવવાને સમજાવે છે. હેમુ તેને તુચ્છકારી કહાડે
છે અને ઇલા આગમાં આવ્યાની ખાતરી મેળવી,
તેને ઊઠાવવાની ગાઠવણ કરી જાય છે.

પ્રવેશ ૨ જો-રાજકુમારો કીડાને રસીકા આવી ચંદાવત કુમાર
જયશ્રી સાથે તેના વિવાહ થવાનો વધાઈ આપે છે. હેમુ
ના સરદાર અનુપસિંહને અંતરમાં ચ્હાતી કીડા આથી
ખીજવાય છે તેવામાં લતા આવે છે. સર્વે મલો ગરબો
ગાય છે. સંધ્યા થઈ જવાથી રખેવાળ કિટલામાં આવ
વાનું કહે છે. ઈલા કારણ પુછે છે. કીડા હેમુનો ડર ખતા
વે છે. ઇલા તથા લતા હેમુને હસી કાહાડે છે એટલામાં
હેમુ આવી ઈલાને ઊઠાવી લઈ જાય છે.

પ્રવેશ ૩ જો—રામાનુજ અનુપસિંહને કર્તવ્ય બોધ આપી રાજપુતોના પક્ષમાં જવાને હા પડાવે છે એવામાં હેમુ આવે છે અનુપસિંહ તેનાથી છુટો પડવા રજા માગે છે હેમુ તેને ભય અને લાલચ આપે છે તો પણ અનુપ અડગ રહી પોતાના નિશ્ચયને વળગી રહે છે આથી હેમુ પોતાના સિંધાઈએને અનુપને કેદ કરવા હુકમ કરે છે વીર ચુડામણી અનુપ સર્વની વચ્ચેથી સલામત છટકી જાય છે.

વિવેશ ૪ થો—ક્રીડા અનુપના સંસ્કારી પ્રેમનો ઉદય. ક્રીડાનો વાણીથી વિવાહિત થયેલ પત્ની જયશ્રી આવે છે અને પ્રેમલુબ્ધ જોઈ કોંઈત થાય છે બાદ તેને અનુપ મળે છે અને જયશ્રીની મિત્રતા માટે હાથ માગે છે આશાભગ્ન જયશ્રી સ્વદેશ માટે પોતાના સુખની આહુતી આપી અનુપનો ભ્રમ તરીકે સ્વીકાર કરે છે બાદ હેમુની છાવણીમાં રસિકા જાસુસી માટે છુપી બાતમી મેળવવા જાય છે.

વિવેશ ૫ થો—ઘલાને હેમુની પ્રેમચાચના, વીરહુદીતા ઘલાનો તિરસ્કાર. રામાનુજના બોધથી સ્વદેશ સેવા માટે સ્વેચ્છાથી ઘલાએ સાપની સોડમાં રહેવું.

વિવેશ ૬ થો—છાવણીમાં વેશ બદલી રસિકા આવે છે અને બાકેબા તથા બટાઉને ફસાવી ચાલી જાય છે.

વિવેશ ૭ થો—અનુપસિંહ ક્રીડાની પ્રેમ ધુનમાં, જયશ્રીનું આવવું, મિત્રોનો દૈવી પ્રેમ.

વિવેશ ૮ થો—ક્રીડા અને અનુપ, દીવાનાં પ્રેમીઓની ગાંડી ઘેલી પ્રેમ રમત. જયશ્રીના આગ્રહથી રાણા ત્યાં આવે છે અને અનેને પ્રેમ લુબ્ધ જોઈ ભગ્ન કરે છે.

વિવેશ ૯ થો—પ્રસંગ મળતાં હેમુનો નાશ કરવાના વિચારથી છાવણીમાં રહેલી ઘલા હેમુને રાજપૂતો ઉપર દયા રાખવા તથા ઘેરે ઉઠાવી જવાને વિનવે છે રાજપૂતો તથા અનુપ ઉપર વૈર લેવા હેમુનો મજબુત ઠરાવ, ભાગ મળતાં દાવપર સોગટી મારવા ઘલાનો પણ મક્કમ નિશ્ચય.

પ્રવેશ ૧૦ મા—ખટાઉ-ખાંકેખાં અને રસીકા-ખારની પ-
રિક્ષા. મોહબતના મળુરો પાસે મદતની વેઠ કરાવી
લઈ ખાતમી મેળવી રસીકાનું જવું.

પ્રવેશ ૧૧ મા—પુત્રવતી થયેલી કીડા સખીઓ સાથે પુત્ર
હુલાવેછે ત્યાં અનુપ આવી યુધ્ધેજવા અનુમતિ માગે.

પ્રવેશ ૧૨ મા—કરાલા દેવિના મંદીરમાં પુજન માટે
વેલા રાજપુતોને બાળાઓનો આશીર્વાદ, હેમુ
છાપો, અને અનુપને ઉઠાવી લઈ જવો.

સુરેખલો

અંક ૨ જો.

પ્રવેશ ૧ જો—ખટાઉને અધર નાચની તાલીમ, શીક્ષકના
માર અને ત્રાસથી કંટાળીને હુમેશને માટે ખટા
ઉંચે ઈશકની શાળા છોડી જવું. અને રસીકાએ
ખાંકેખાંને સજ્જડ બનાવવા દીલારામ નામની હીંગ
હોડીવાળાની છોકરી સાથે ચાકડું ગાઢવું.

પ્રવેશ ૨ જો—લતાની જયશ્રી પાસે પ્રેમચાચના, કીડાના
પ્રેમથી નીરાશ થયેલા જયશ્રીની સ્ત્રી જાતી પ્રત્યે
ધિકાર યુક્ત ભાવના, લતાની નાસીપાસી, કીડાનું
સમયાનુસાર સુચન, લતાનો જયશ્રીને હાથ ડર
વા દઢ નિશ્ચય અને પુરૂષવેશે પ્રસંગ મલતાં ઉપ
કાર કરી પ્રેમ સંપાદન કરવા ઠરાવ.

પ્રવેશ ૩ જો—લોકોની વાતચીતથી અનુપ હેમુને હાથ
મરાયો એમ માની કીડાનું સતી થવા તૈયાર થવું,
પ્રતિજ્ઞાથી બંધાયેલ જયશ્રીએ તેને સતી થતાં અટ
કાવવી, ઉન્માદિની કીડાએ આથી શંકાય લઈ જઈ
તેને ધિકાર આપી જવું, સાહસીક જયશ્રીએ આગ-

હાત કરવા તૈયાર થવું. પુરૂષવેશે લતાનું આવી
તેને અટકાવવો, અને સમજાવીને અનુપસિંહને
છોડવા લઈ જવો.

પ્રવેશ ૪ થો—પકડાએલા અનુપને બચાવા હેમુને ઈલા
ની આજીજી. હેમુની બદલામાં રતિલોગની માગ
છી, ઈલાનો અસ્વીકાર, અને તેથી હેમુએ અનુપ
ને રીખાવી રીખાવીને ભયંકર મોતે મારવા ધમકી
આપવી, છંછેડાએલી નાગણી ઈલા.

પ્રવેશ ૫ મો—હેમુનો દરબાર. કેદી અનુપને હેમુની સમજા
વટ, સ્વદેશ સેવામાં મૃત્યુને કટ્યાણુરૂપ માનતો
અડગ અનુપ ભય અને લાલચની સામે વીરબાળા
ઈલાનો અનુપને બચાવાનો પ્રયત્ન, નિરાશા, નામનો
ન્યાય, જંગલીપણે અનુપને મારી નાંખવા હેમુનો હુકમ.

પ્રવેશ ૬ ઠો—બાંકેખાંનો ખાનગી રૂંદો, છુરખાથી મોંજીપાવી
રસીકાનું દીલારામનો નામે ત્યાં આવવું, સ્ત્રી ચરિ
ત્રની બહીદારી, પોતાની સાથે શાદીનું નક્કી કરી
રસીકાનું જવું. બાદ બાંકેખાંએ હીન્દુ હોડીવાળાને
(ખરી દીલારામનો ખરો બાપ) બોલાવી શાદીનો
કરાર કરવો.

પ્રવેશ ૭ મો—ધુપાવેશે જયશ્રી પેહરેગીરને વીનવી જોલમાં
દાખલ થઈ અનુપને પોતાનો વેશ પંડરાવી બહાર
મોકલી દેશે. બાદ મુતેલા હેમુને મારવા ઈલા
જયશ્રીને ઉશ્કેરેશે. અધર્મને અટકાવવા જયશ્રી
ચુકિતથી ઈલાને વિદાય કરી હેમુને જગાડેશે.
ઈલા હેમુને જીવતો જોઈ જીવતી બની જયશ્રીને
શીટકાર આપી તંબુમાં બંધ છે.

પ્રવેશ ૮ મો—વિરહિ કીડા વિરહની આગમાં, અનુપના
અવાજથી તે તરફ દોડવું, અત્યંત પ્રેમાવેશના ઉમ
ળકામાં બાળકને છુલી જવું, હેમુની જાવણીના સીપા
ઈચ્છોનું ત્યાં આવવું, બાલકને ઉપાડી ચાલ્યા જવું.

જયશ્રીની વફાદારી માટે અનુપે કોડાને ખાત્રી આપવી,
ક્રીડાનો પશ્ચાતાપ અને ઉન્માદિની દશા.

પ્રવેશ ૯ મો-હેમુ પાસેથી ચીતોડ જતા જયશ્રીને રાજપુતોના
જસુસ ધારી હેમુના સીપાઈઓએ પકડી પાછા લાવવો
સામેથી હેમુનું આવવું અને છુટા કરાવવો, એટલામાં
સિપાઈઓનું અનુપના બાળકને લઇને ત્યાં આવવું,
જયશ્રીએ તેને ઓળખી હેમુ પાસેથી માગી લેવું,
હેમુએ તેનો ધાત કરવા તૈયાર થવું, જયશ્રીનું સિપા
ઇના હાથમાંથી બાળકને છુટવી લઈ ચાલ્યા જવું.

પ્રવેશ ૧૦ મો-બાળક લઈ દોડતા જયશ્રી પાછળ પડેલા
સીપાઈઓનું આવી લાગવું, લતાએ જયશ્રીને બાળક
સાથે વિદાય કરવો અને પોતે પુલનું નાકું ઘેરી સીપા
ઈઓને અટકાવી ઉભી રહેવું, વીજળીના એક મોટા
કડાકા સાથે પુલનું વચમાંથી લાગવું અને લતાનું
સલામત બચી જવું.

શ્રુ રખલો શ્રુ

અંક ૩ જો.

પ્રવેશ ૧ લો—જયશ્રી માટે ક્રીડાનો હાથ અફશોસ, તેવામાં
બાળક લઇને જયશ્રીનું આવવું, વાગેલી ગોળીના
ધાના દરદથી ક્રીડાને બાળક સોંપી બેલાન થઈ પડવું,
હેમુની ચઢાઈના સમાચાર આવવા અને અનુપનું
સામે જવા તૈયાર થવું.

પ્રવેશ ૨ જો—ઇલાને ગરદન મારવા દાનેશખાં
નામના સરદારને હેમુએ હુકમ કરી જવું. બાદ
ત્યાં આગળ સ્વામી રામાનુજનું નીકળી આવવું,

ચોખ્ખો ચમત્કાર, દાનેશખાંની ધર્મ લાવનાનો ઉદ્દય,
ઈલાનો બચાવ.

પ્રવેશ ૩ જો—પ્રેમ પીડિત લતાની જયશ્રી પ્રત્યેષુનઃ પ્રેમ
પ્રાર્થના, જયશ્રીનો અચલતા અને અનાદર, લતાએ
હાથ પકડાવી પોતાની સાથે પરણવાનું ચુકતીથી
વચન લેવું.

પ્રવેશ ૪ થો—મનોરથોમા મહાલતો મોહબતનો મજુર
ખાંકેખાં દીલારામની ધુનમાં. શાદીના સરખસનું આ
વવું, ત્રૈલોક્ય મોહિની (?) દીલારામ (ખરી)ને જોઈ
બધાંએ બનાવવો.

પ્રવેશ ૫ મો—જયશ્રી અને પુરુષ વેશે લલિત કુમારના
નામે લતા, સ્વપ્નની વિચિત્ર અને ભેદભરી વાત.
ચુકિતથી હાથ પકડાવી લતાનું જાહેર થવું. પ્રિતમ
પ્રિયાનો પરમાનંદ.

પ્રવેશ ૬ ઠો—લડાઈ, અનુપ-હેમુનું દંદ ચુધ્ધ, અનુપ
ઉપર ધા કરવા જતાં એકાએક ઈલા રામાનુજનું
આવવું, ઈલાને જીવતી જોઈને ચોકેલા હેમુએ ધાને
ચુકી જવો. અનુપે આ તક સાધી હેમુને નીચે પડ
કવો, હેમુનો પશ્ચાતાપ. (સીનનો તલેશમાત દર
ખારનો દેખાવ) લાયકને લાયક ઈનામ. હેમુને ક્ષમા,
જયશ્રી લતાનો હસ્ત મેળાપ, છેવટનો આનંદ.

ઇલા સુંદરી નાટકનાં ગાયનો.

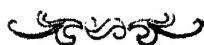
સર્વ પાત્રો— (મંગળાચરણ.)

નાથ અનાથન તું, પ્રભુ ભક્ત વસલા પ્રાણ, શીશુ શીર
કુકીખા,

શરણે તારા, ચરણે તારા, દીનદયાળા, નાધાર, આધાર
તું દયાળ,

રાખે બાંહે પ્રદ્યાની લાજ, પ્યારા પીતુ પાલનકારા—નાથ—
રસદાયક રસરાજ દે રચના, કીરતાર, કૃપાળ, શરણાં
ગતની લાજ;

રાખજે, ચાચીએ, સ્તવીને, વીનવિ;
મતિ નીણ કૃતિધારી, આશ એક હરિ તારી ધારી;
કર નાટ્યની આ. .... નાથ—
બાગાયો—

ભરત ભુમિના વીર બાગકનું હૃદય ધબકજેરે હારેહાં હૃદય—
સ્વદેશ ભક્તિનું શુભ શોભીત રગ રમ વહેજેરે—ભરત—
મુવર્ણ ભુમી ભારત આ પહેલાં હરનીશ કહેવાતી,
સ્મશાન સમાન કરી મુકી લુંદીને ભીખારી,
દશ માંહિ કંઈ ભુખે મરતાં લાખો નરનારી,
શ્લેષ સત્તાની એ બલિહારી જોઇ લેજો માની;
જેર આપણુ રોવામાં રહી દીયો ગગન ગજવી,
ન્યાય આપશે ન્યાયી મત્તા શજીને આ ધ્વની.

હેમુ—

હું વીર મરતાનો છું જગનો મહા યોધો મહારથાઓ;
હું સીધો સાદો છું જેવો તેવો છું નરખટ પોકેલો.
મહા જંગી છું, મહારંગી છું, વાહવાહ સીકંદર
સંગી છું;

જે ચાહું મનમાં, લડી પળમાં, લઉં તે કરમાં હું
હા હા હા હા

છળખળ કળખળ લટપટ ખટપટ જોડી મારી જગમાં
ન વાહ વાહ વાહ—હું વીર—

૨

સખીઓ—હોજી રાણી રાતે તું સરમાયે

જેખનતે એમ શું છુપાયકં ?

લટકથી, મટકથી, ચટકથી, ચાલો,

છબીલી જરા છટકથી;

કીડ—હું ના સમજું બાળી લોળી જાઓ છોડી લટકાં,

લટકાં હાં, મટકાં ચટકાં નખરાં કરતાં જાવો,

સખી—રંગીલી, રસીલી, છબીલી જે આ,

વાડી ફાડી જેખનખાની

કીડ—લટપટ કરતી, ખટપટ જાને, છલછલ છોડી,

સખી—વાહ વાહ વાહ,—હોજી—

નીરો—સખીઓ—

૩

ખી મારો સાહ્યો મહા રણધોડલે વીરહાક વાગેરે લોલ,

ધરણીને ડાલે દશ દિશ રે લોલ.

મા ઘેરા શખનાદ ધાયને વાગે ધમર ધુધરીરે લોલ,

લોલે હુંડીની ગાળે ડંકાને લોલ.

હાડ સાથ, મારનાથ, શસ્ત્ર સમ ધોડલેરે લોલ,

હારે રણલીલા જીવાના કોડ લ્યોજી સાથેરે લોલ.

લિપણ રહે વિજન વને આવું હું તમ સાથ,
 યાહોમ કરી નિશ્ચલમને જીહીશ મારા નાથ.
 આવતાં ઝાલીશ તીક્ષ્ણતીરને હાલે ધાવ પાછા વાણુરે લોલ.
 ફૂટે હાલતો ઝીલીશ ઉરમાં દુશ્મન દાવનેરે લોલ.
 સાહુ સમશેર આજથી કામળ કર કંકણ સ્થળે,
 મુખીરણ ચમકાવું જેમ વીજળી ધનધોરે રમે.
 હુલે હુલે મારા નાથની સમશેર તેમાં ફવી ભવાની હું આજ
 કુમળી છું તોયે હું વીરબાળા મારા કંકણમાં પ્રલય
 ગીત ગાજે (૩)

મારો કાન્તિમાં જોગણીનાં ખપ્પર ઝીલે ખૂદીવે દુશ્મનરે,
 મારી આંખડીમાં કોટી કોટી ભાનુ ભર્યાં હાજે દુશ્મનરે,
 મારી જાંયડીમાં ઝેર લીલું ઉગે મુજ ઉઠે દુશ્મનરે,
 મારો ઝોઢણીમાં ભાતડી યમની ગુંથી મરે દુશ્મનરે-શખી-

૪

રામાનુજ—શું તેજ ભરતભુમી આજે ?
 બ્રહ્મરસે લીના રણીવરની વેદ ભુમી તે આજે ?—શું તેજ-
 વશિષ્ઠ વિદ્યામિત્ર વાલ્મીકી, વેદ વ્યાસ વળાં પરાશરાદિ,
 શુદ્ધ સનાતન બ્રહ્મ તેજથી ઝળહળે જ્યોત સદાજે,
 તે દીવ્ય ભુમી તે આજે ! તે પુણ્ય ભુમી તે આજે ?—શું તેજ-
 ભીષ્મ ભોમ અર્જુન કર્ણાદિ, પ્રતાપી પૃથુને સમર શીવાજી,
 નામે અમર ઉછળે ઉર જ્યાં આર્ય તણાં ઉત્સાહે,
 તે વીરભુમિ તે આજે ? અમ આર્ય માત તે આજે ? શું તેજ-

નપથ્યમાં અનુપ અંતરના વિદ્યારસમાં ઈશ ન કરે નિરાશ,
 પ્રેમીનો પરમેશ છે થા નવ લેશ ઉદાશ.

ઈલા—હાય આવી કશાણી યવનમાં કોણ બચાવે

કાવા નળમાં—હાય૦

હર મરવાનો નથીરે હરીહો હર એક શિયળનો દિલમાં—હાય૦

મર ફરીયે ભવ નાવ ઝોકાવ્યું નાવ કાણુ બેઠી શસ્ત્રમાં—હાય૦

માત પિતા બંધુ સ્નેહી નથી કોઈ તુહી તુહી મારે સૌમાં—હાય૦

૬

નમાનુજ—

હવું શું વહેલું મોડું જે એક વેળ છે મરવું લખ્યું,
માત શેવા કરી મરી કાં સ્વર્ગ માંહી ના જવું,
કદી શબ્દથી, કદી કર્મથી, સુખ ના દીધું, દુઃખના હયું,
લખ્યું જીવ્યું કે ભોગવ્યું તું જાણ સૌ ધુળમાં ગયું.

હાય જે હરામી નફ્ટ ને નકટા

મોટા થઈ ભુલે માઠી સેવના હાં

વેળે દુકાળજી જેવા દેશરે આંસુડાં ઢાળે

કાંઈ ત્યા ન કાં ?—હાય જે હરામી

૭

લીલા—નજરીયાં યારને ગુપ્ત મીલાઈ

બીન ગુનંદ બીન માતે જસાઈ—ન રીયાં

અમરીત ધુંડા જાન લે કહેકે

મીલાઈ ઝેરકા ખ્યાલી—નજરીયાં

દોસારામ જે નહીં મીલા દીલકો કયા આરામ

જીવે મરના ભલા જીવે હો બીધામ

ડીપ કહું મારે કરમકો કહાનારે

મીલે ન કોઈ સહેલાની—નજરીયાં

૮

રસીકા—અણ ચક્ષીયેણ ચક્ષીયે મુખાની છેલા જરા આસ્તે
કદમકો ઉઠાધયે,

આસ્તેકદમકો ઉઠાધયે, અણ જરા આસ્તેકદમકો
ઉઠાધયે—અણ—

વારી વારો જાઉં તોયે લહેરી ઓ લાલા નેના
કટરીયાંશે ધાયલ,

ખાંકેખાં—તેરે નખરેયે જ નીસાર જરાતો જાની ગલે લગા,

રસીકા—જયગી ઈજજત મોરી સૈયાં બૈયાં છોડો કોઈ દખેગા,

ખરાઉ—રાજ મીયાં બીબી તો કાજ દખેગાતો કયા હોગા ?

રસીકા—વાહ વાહ અકકલ તુમારી

ખાંકેખાં—તોરી સુરતયે દુનીયા સારી કરદુ કુરખાન માથુક
મેરી મતવાલી—અણ—

૯

અનુપ-લાગી લગની કુમારી તારીરે તારીરે તારો કીડા તારો

હે ચિત્ત ચોરટી તન તાલાવેલી-પ્યારી ચિત્ત—લાગી-

ભુલયા મથતાં એ ભામા નાતું ભુલાતી રામા

કયું કામણ શું વહાલી મારીરે મારીરે મારી અહોમારી-હે.

તનમન અમુલ્ય મારૂ વિના મુલે તે ખરીદ્યું

હદ કરી આહા અલખેલીરે અલખેલીરે અલખેલી

આનવેલી-હે ચિત્ત

મીઠી માઠી વાણી વદી ભોળાને ભમાયો ભારી

હાહસ્તભાવ્યાંઠગાર.રેઠગારીરેઠગારી હાંઠગારી-હેચિત્ત.

૧૦

અનુપ—જયશ્રી—

ઓ ધન્ય મીત્ર, ધન્ય પ્રીત, ધન્ય હાસ્તદાર,

મિત્ર મુખે મુખી મિત્ર દુઃખે દુઃખી વીરલા એવા યાર

પ્રેમી પુંડો પ્રેમીને તે નહીં બદલાતો આશ

કુલહાં આપતાં બદલા વિના જોને નિર્મળ મીઠી વાસ

સાચી પ્રિત મિત્ર કાળે ઝેર પી જનાર

છતાં તો એવા વીરલા અમૃત માનનાર
 મિત્ર રજ દુઃખને તે મેર માનનાર
 નીજ દુઃખ મેર તેને રજ સમગણી મહામનાર—
 દુઃખ—

નેપથ્યમાં અનુપ—

પ્રેમી જનની ન્યાતમાં, ધણાંક ઘેલાં હોયઃ
 વણ તેડે વણ નોતરે, જમવાની તક જોય.

૧૧

ક્રીડા—અડકોના મને અનાડી હુંતો હારી તમારાથી હારી—અડકો—
 અનુપ—મીઠી વાણી તુજ ઉર ઉછાળે મધુરી જાને માની
 છણકાઈને છળીલી કાં નાસો

ક્રીડા—આ શી દેવ તમારી—અડકોના—

અનુપ—પ્રીત કરી પાછા શું પડતા બ્રમર લોગી કમળ ખીડતાં ?
 મનમાં ભાવે શાણી શાને મદતની મુગસાઈ—અડકો ના—

૧૨

ક્રીડા—વાહરે વાહ મારા મદ ઘેલા મોહન,

અનુપ—હારે હાંશાણી સીતાને ધન્ય ધન્ય,

ક્રીડા—ડાંખવી, ડગુમગું, નાણુક, ડાંકને,

આવોજ આવો, આલીંગું અલખેલા,

અનુપ—આવ્યોજ આવ્યો ભેટી હયોને બાળા,

ક્રીડા—જાઓ, જાઓ, જાઓ બનાવ્યા રાજ-વાહરે વાહ—

અનુપ—પ્રેમ ત્યાં નહીં નેમ છે, નેમ ત્યાં નહીં પ્રેમ,

રવી રજની એક સાથમાં, કહો ઉગશે કેમ ?

વાહરે વાહ—

સખીઓ—સખી શાણીરે પ્રામી તું સ્વામી આ વીરરાજને,
 જીવનસાર મણીને ચાલને, ચિ-તે તું રાખને, સેહને
 મુધરાને—શાણીરે—
 એ સાથે મુલાગી સંસારને, રયામ સહુલા મુળજીને;

કીડા—વારૂ આ વારૂ સમજીએ સહુએ

સખી—વાહરે ગારીના ગુમાનને

કીડા—શાણીછો જાણીએ ડાહી દુર જાઈએ

સખી—વાહરે વરધેલી ગુમાનને—સખી

રસીકા—શાવરીયા તોરી લગનમે (૨)

લોક મુવે બદનામ કરતહે

કહે તેરા લુટારે હાં જોખન તેરા લુટારે—શાવરીયા

ખાટે ધાટે મોહે રોજ સતાતે

કહે તેરા લુટારે હાં જોખન તેરા લુટારે—શાવરીયા

જ્યા હમારા જાયગા બિરહમે તોરી કસમ

ફીર કીસ જીકી ખાયગા મલમ તું બુઠી કસમ

ચશમે ફ્રેયાજસે કુચ્છ હમકો ઇસારા હોવે

નામ હો આપકા એર કામ હમારા હોવે—શાવરીયા.

કીડા-સખીઓ—

પોઢો પ્રેમે કુંવરજી મુંઝાવે માન તારી

ક્ષત્રાણી જાયા દીપાવજે તું કુખ મારી—પોઢો

મુલો પ્રેમથી કીશોર, મન માંહી ધરો મોહ;

મારી આંખની કીકી મુખ ભેર, રસરેલ

વીર તેજ, સુત એજ, ધારી ડાલાવે દિગંત

તારે પીતુ કુળ સુમંત

રાત્રુ વદે શાખાશ શુર તારૂં દખી બારી—પોઢો.

ક્રીડા—રણુ વેલણ રણુ સંચરેરે અધીરી ઘાડલી યત્નમને
હાંશી કરી સખી મેણું ન મારે અનુથી સાચા રહી
લડનેરે—અધીરી—

હું ધેર રહીને ગુંથીશ ખખ્તર સાંકળી શાણા ન
ડરનેરે—અધીરી—

કુંઝળે, રણુ શીરતાજ, તણ મુજ યાદ, રશીલા રાજ,
અનુપ—મુંદરી, સફળ અવતાર, કરવા કાજ, અવસર આજ;
ક્રીડા—પધારો ભલે ભરથાર, જીવે રણુવાર, વગાડો હાક,
અનુપ—રમણી, હૃદય આધાર, મળીશું ને, લખેલું ભાગ્ય;

રામ

ક્રીડા—રામ

અનુપ—હે રામ રામ.

સર્વ—જય જય દેવી ઈશ્વરી શીશ ખોળે તુજ માત;

ઉગારજો કે મારજો અમા તો નીમીત માત.

ખાળાઓ—વિજય વિજય વરતાવી વહાલા ધીર વહેલા આવજો,

શીશ કપાતાં ઘડ લડયાં એ જાતી તમ ઉર લાવજો.

રાજપુતે—પરાપુત થી ભારત ભુમી લીલી રાજપુત લોહીથી

અનુપ—વિદેશી હાથે જાતાં ચુશી કાંડે ધાગા મુજથી.

એ રાખજો ચિત્ત સાથ

રાજપુતો—ન ભુલે ક્ષત્રં જાત

ખાળાઓ—ફતેહ કરો ભલી ભાત

રંક બેલી જગદીશ સાહે જીવમા તો જખ મારશેજો—વિજય.

અનુપ—કુળદીપક સદભાગીકો દેશ દીપક દેવાંશ

જગદીપક જગદીશનો કોઈ અલભ્યજ અંશ-વિજય—

અંક ૨ જો.

૧૮

રસીકા—ચલો મીયાં લટક મટક હાં ચટકસે પાઉં ઉઘવો
 મીયાં તુમ અધર ચલોહાં જમીપે પાઉં ન ધરો
 પાઉં ઉઘવો લખે ચોડે હાથ સિનેપે ધરો
 દુસરા હાથ રખોજી શિરપે કમર ટેડી તુમ કરો—ચલો
 બટાઉં—એસા નાચ રીખાને વાલી તું અમ્મા મેરી મરો
 બાકેખાં—ચખો ઇશકકી મઝા મીયાં તુમ બટાઉજી મત ડરો—ચલો.

૧૯

રસીકા—તેરેપે ચાર દીવાના દીલ આ
 પ્યારા પ્યારા પ્યારા પ્યારારે.....ચાર દીવાના—
 રીવા ઉલટત હુમે ઐર ન રીખી હે
 અપની કસમ હુય પ્યારા પ્યારા પ્યારારે.....ચાર દિવાના
 લાખ કીતાબ મયને ફીરાકે દેખા
 ન દેખા જે ચરમોસે ન્યાલા ન્યાલા ન્યાલારે...ચાર દિવાના

૨૦

લતા—નાથ નગીનારે ના છેક નમેરા થમ્યે

રયામ સહુણારે જીવ સાટે રહાતું રહાઈએ—નાથ.

જયમી—છલકે નાળાં સહેજમારે, સાગર ના ઉલરાય કદીરે;

લતા—ચંદ્ર ઉછાળે નાથ પલકમાં [૨]

પ્રેમ પ્રહુનેરે જીતી વશ કરતો જગ જાણે—નાથ.

જયમી—સમજે શાણાં સાનમારે, હક ચુકી રેહ માનમારે;

લતા—રીર સાટે છે રનેહ સહુણા [૨]

જય જીવાનીરે કળી આ કોમળ લેટો લાવે—નાથ,

ભતા-દીલ લગાવી ક્યાં જશે ઓદીલખર હાંજશે ક્યાં દીલખર
 હા જશે ક્યાં દીલખર હાંહા જશે ક્યાં દીલખર-દી લગાવી.
 જયશ્રી-તું થઈ દીવાની પ્રેમની, હું કરતી ઘેલી રીંદની;
 ભતા-તરશી ચાતકડી સ્વાતિની-ઓ દીલખર હાંજશે ક્યાં-
 જયશ્રી-તજ લાજખાળ આ શું રે છે, સરમ સરમ દુર થા અરે,
 ભતા-સાગર તજ ભયે ક્યાં નદી ઓ દીલખર હાંજશે ક્યાં દીલખર.
 નપથ્યમાં કીડા -

પ્રેમ અમૃત સરસરસ પણ ભય વડે વિષ થાય છે,
 ને પ્રેમ સાચો પ્રેમીના તો જીવ જતાં એ વહાય છે.

કીડા-મારો મોહન કોઈ મીલાવેરે (૨)
 જીવ જોધએ તો લે દ્રવ્ય ગમે તો લે-મારો.
 મોંએ માગલું લે પણ પાસમ દે
 કાંઈ ભાળ તો કહે કાંઈ વીંતી તો કહે-મારો.
 ઓ પંખી તરૂં પત્ર સૌ વિચરો વહાલા જ્યાં વસે,
 સમજાવો કંઈ શાનમાં દાશી તમારી રડે
 જરા કહેતાં આવે નામ સુણતાં આવે
 દોડી દોડી આવે ઉડી ઉડી આવે
 વાયુ વેગે આવે વિજ થઈ આવે.....મારો.

જાખીઓ—આલી મળશે પતિ ધીર ઉર ધારીએ
 આધાર ઈશનો રાખીએ.....આલી.
 વાલમ વિલાસી આવશે બહાલી હાં આવશે બહાલી
 પુરશે કોડ એ ભેટીરે.....આલી.
 પધારે પીયુષ ત્યારે રીસાઈ હાં ત્યારે રીસાઈ
 બહેન બહો એ વાળીએ.....આલી.

નૃપથ્થમાં લતા—પામરજન પાસાણ પાતકને મહે છે,
 સંસાર સીધુ તરે વ્યર્થ ચિન્તે મહે છે.

લતા-જયશ્રી-

૨૪

ચાલો ચાલો ચતુર ચાલાકી ચલાવીએ
 આપણુ શુરવીરોનાં બાળ છીએ કાળ તજ્યાં કાળ
 એ ફેલી ફીતુરીથી ફાવીએ.....ચાલો૦
 દગાબોરોને દંભે દબાવશું
 ગર્વિના ગર્વ તબાવશું .....ચાલો૦
 દગ્ધ હૃદયને શાન્તિ મળેજે
 અનુપને આંહી લાવીએ .....ચાલો૦

૨૫

કંચનીચો—અજી જાવ સૈયાં તુમશે ન બોલું મયે
 મોહે સંમલિયા પીયા ન માનુ મયે—અજી૦
 ઈશક ક્યા ચીજ હય કામીલશે પુછાના ચાહીયે
 કીશ તોરશે જતાહે દીલ બેદીલશે પુછાના ચાહીયે
 હય ક્યા તડપનેમેં મઝા ઈશકીકો પુછાના ચાહીયે

ધરાડી લહજજતકો પિરિમલશે પુઝના ચાહીયે
શાવરી સલુની તોરી મુરતપે દીવાનીરે
તુજે મીલતા હય કયા સતાનેશે—અણ૦

ખાંકેખાં-કોરસ—

૨૬

દિલદાર મીલી મુરાદ ફલી ગબર ગોરી બસ બેડા પાર
અબ શાદી રચુંગા બ્યાહ કરગા જોખન લુટુંગા ઘોડે ચડુંગા
નોશાહ બનુંગા વાહ વાહજી વાહ વાહ
લઉંગા ચુંબી શરમીંદી હોગીઉઈ ઉઈ કરેગી મઝાહ હય મઝાહ
ગાડી જોડાઉ સાથ બીઠાઉ ઐર કેહુલાઉ બડેજવ મેહુડખાન.

૨૭

અનુપસિંહ—ચાકે ચઢી પડનાર દશાથીરે નરનાર

છેના કોઈ બચુ—બચનાર

સદા નહી નભનાર દશા જે ચાહે તે કરનાર

દીડી આજ તે નહી કાલ.....દશાથીરે—

બ્રમર વિચારે કમળમાં પ્રાતઃસમે સુખ થાય

કમળવૃંદ વિધી લેખણી હીમ પડી જલી જાય—છેના૦

મેંમાન રહી ધડી ચારનો શરીર અસ્તાચલ જાય

આ રવિ પાદ કુસુંબી શુ ઉગતાં અહીં જણાય—છેના૦

૨૮

ક્રોડા—ઓ પીયુ આવો આવી બચાવો ન શાણા સતાવોરે

આવોજી આવો નાતરશાવો બળતી બચાવોરે—ઓ પીયુ૦

આ તન કુંડ રચી મહીં ઈંધન અસ્થિતણાં પતિધ્યાન ધરંજી

મધ્ય ધરી વિરહાનજ આપજ અશ્રુતણી મૃતધાર કરંજી

હું સુખઆહુતી આપી હુતાશન ધીરજ શ્રીફળ ધારી રહીજી,

રેપ્રીય રેપ્રીય રેપ્રીય રેપ્રીય મંત્ર નિરંતર માઠ કરંજી

હાં અરે હાં અરે હાં.....ઓ પીયુ૦

અનુપ- જગમાં મીત્ર ખરે અમુલ્ય છે.

ત્રીવિધ તાપ ટાળે સદાય—જગમાં—

માત તાત કે પાસ પ્રિયાની વાત ન થાય જે જરી જરી
મીત્રને તે કહેવાય સહી

વાત વિશામો હૃદય કરાર.

સુખ દુઃખ વાત, કોને કહેવાય, મિત્ર વિનાય
હૃદય ભાર, હલકો થાય, મિત્રની પાસ, કહી
કે રોઈ—જગમાં—

ઈલા—તણ માયા મનવા રૂઠ નાથ નીરંજન નામરે—
મુકી જગની આ આજપંપાળ ભજને શ્રીહરીરે—તણ.
પ્યાર પૈસાની ભાઈ ભવમાં ભવાઈરે
નીત જે તેમાં મનવા શાની નવાઈરે
છે પળ બેનું આ બજાર મનવા ધારીયે—મુકી—
રે મન તનથી તારે કેવી છે ચારીરે
સર્પ કંચુકી પેરે અંતે તો ન્યારીરે
એ કાયાનાં શાં ગુમાન મનવા ધારીયે—મુકી—

ઈલા—છોડો મમતા, મન ભરો છે ના સાર જગમાં
સાર જગમાં ના મનવા સાર જગમાં—છોડો—
વિશ્વ વીકટ વનવગડે, પામર પંથી મન સૂઝાયે,
મૃત્યુ વિશ્રાંતિની વાટ જગમાં—છોડો—
જીવન પુષ્પની જગ બાગે, પ્રફુલ્લિતા ક્ષણમાં કરમાયે,
જન્મ્યું તે સહુએ જનાર જગમાં—છોડો—

લતા—દિલ દર્દનોરે વાતો કહીએ કોણ માને છે
દારંગી દુનીયા ઉલટી દરદી દડે છે—દિલ—

કનક પાત્ર કીડા વશે એને શો અલિલાપ
 ભવ્ય હવેલી હું વસું અંતર અતિ નિરાશ
 શરીરનું ઢાંકણું સહુએ સુખી જાણે છે-દિલ-
 (હિ મન) રંગ પીધો તો લહાવો લે ખુણે કેમ ભરાય
 સાધ અર્થ કે દેહને પ્રેમી હો તો પાડ
 સાચી પ્રિતડી તો સદા શીરના સારે છે-દિલ-

૩૩

લતા—આપ્યું વચન તે નીલાવળેરે નાથજી
 મોહન મનાવું કરને ગ્રહાવું કુલી જાશે રે
 ડાહ્યપણ હો રાજવી—આપ્યું—
 જયશ્રી—ગોરી તજ ગુમાનને કદી ન ઝાલું હાથ
 જો ઝાલું તો જીવથી ગણીશ જ્યારે બાળ
 લતા—જીતું છળ બળ કળથી
 જયશ્રી—જોઈશ ચાલાકી તારી વાહ વાહ વાહ
 લતા—પધારો પધારો પધારોજી પ્રાણ—આપ્યું—

૩૪

બાંકેબાં—હાય દગા અબ જાઉં કહાં મુહ દીખાવું કીસ તરાંહ
 બટાઉ—મઝા ઇશકકી ચે મીયાં બુલંદ નસીબપે વાપીયાં,
 હીજી—અદ્દાહ સલામત આપકી હરદમ રખે ચે જોડીયાં;
 દીલારામ—લેલીમ તોડ પીયાડ મોલે તું મેલા મજલુ મીયાં.
 બાંકેબાં—કાટલું તોરા જખાન,
 દીલારામ—માલના મે તોલી જાન
 બાંકેબાં—લે લે જાન વાહરે જાન હંચરે જાન,
 ચે બલાકે બદન કીશ તરહ લપટાવું કહો, ?
 દીલારામ—નખલા મેલા ડખો ફીલ જી આય વો કહો ?
 બધાં—વાહ નાજો લરા લટા કીસી નસીબ કહો ?
 બાંકેબાં—અબ શર પટક મરે જાઉં જખા કાટ કહો ?

નેપથ્યમાં લતા—હંસ ગયો સંરવર વીશે દીકું અમૃત સાર;
 પીધા વિણ પાછો વળ્યો કોણ બુઝાવે લાલો.

૩૫

લતા—એક સમે મુતો હું જ્યારે શયન હોવને પલંગ મહી,
વિચિત્ર સ્વપ્ન આપ્યું ત્યારે મધ્ય રાતે મુને એક તહીં.

માહિનિ રૂપ ધરી ભોળાને સરમાવ્યાતા જે રૂપે,
તે રૂપથી અદકી સુંદરી આવીને મુતી મુજ સોડે.

કંઈ કંઈ મધુરી વાતો કરીને દિલ મુજ છત્યું ક્ષણની મહી,
બોલી બોલી જાઉં છું જીવો બહાણું વાતે ગયું વહી.

કહું મેં ત્યારે અમૃત પ્યાલો ધરી હોઠ સુધી દીલદાર,
વિખ વિરહનું પાવા બહાલી કાં થઈ તું હાવે તૈયાર.

હાથ મુજ તરછાડી નાંખી ચાલી ત્યાંથી ધરની બહાર,
હું પણ પાછળ ગયો અને આવ્યો ફરીયા અટકી તે નાર.

દુર દિવાના પ્રેમી રેજે બોલી બાળા પડી ફરીયા,
હું પણ પાછળ પડી મરવા તૈયાર થયો તવ તે ધડીએ.

દીનાનાથ નામે એક જોશી આવ્યો સોગન દઈ બોલ્યો,
ના પડ મળશે પ્યારી પાછી કહું હું તુજને એક રસ્તો.

૩૬

લતા—જઓ જઓ છેલા છેડે ના છજો ના ભોળી ભોળી
ના ભમાવે

જયશ્રી—શાણી સુંદરી શાને સરમાવ્યો—જઓ.

જેખન ગુલાબની મીઠી મઝા જે

લતા—જેખન શું ને લહાવા શા

જયશ્રી—સમજે છે કે ના

લતા—કીકીમાં એવું

જયશ્રી—છલબલી

ના

લતા—

૩૬

લતા—લ્યોજી કેવા ભાભાવ્યા ભોળીઆ મારા વાલમા
વાતે કીધા વરા રાજવા રશાલા

જયશ્રી—ઓ હો ઓ ઓ ઓ—લ્યોજી.

રસીલી રમણીનો બલીહારી

ભેટ હું ભાવથી આવ મધુરી

લતા—વાહરે વાહ વા હઠીલા રાજને મનાવ્યા—લ્યોજી.

૩૮

રાજહતો—પાપી પર થાવો ના રાણા કૃપાળ

હિંમુ—પલપલ ચરચર તન બળે જટપટ કરો ઠાર—પાપી.

મમતે મરે મુરખ મથી હરી કરે તે થાય છે.

વીતી તવ હવે સમજ પડી—પલપલ.

અનુપ—વેરે ડોલોમાં માનવી હઠકાઈ સેજે જાય છે

ભાન ન રહે ડસ ડસી—પલપલ—

૩૯

સર્વ—પદ પ્રભુમતી ભગવતી જય દેવી સ્વરૂપ સગુણ,

સતી શિશમણી સત્ય ચીંતામણી મંગળ મુર્તિ અનુપ—પદ૦

ધન્ય સુંદરી, જીવન તુજ ગણી, હું દેશની દાઝ ધરી,

સ્વદેશી પ્રેમીની વારી બલીહારી પડીએ ચરણમાં,

મ હા દે વો ના... .. ધન્ય સુંદરી.

તીરકટ તકધે ધીન્ના ધાગીન્ના ધા ધા ધા તુન્ના

ધાગીન્ના ધાધાધા તુન્ના ધાગીન્ના ધાધાધા તુન્ના-તીર-

તીરકટ તક ધુમ કીટ તક ધીન્ના આ આ મુખરંગ,

ધા ધા ધા કડાન ધા ધા ધા,

ધા ધા ધા-તીરકટ તકધે.

૦ પ્રેમીઓનો જય

નો જય !

